

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2018 – Sonbahar / Autumn
Sayı/Issue: 41 - Sayfa / Page: 31-50
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 19.07.2018 Kabul/Accepted: 22.08.2018
Araştırma Makalesi / Research Article

YENİ TÜRK HARFLERİ’NİN KABULÜ VE KONUYLA İLGİLİ TARTIŞMALAR

INTRODUCTION OF NEW TURKISH LETTERS AND DISCUSSIONS ON THE SUBJECT

Doç. Dr. Raşit KOÇ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
rasitkoc68@gmail.com

Rıdvan DEMİRCİ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi ABD
Yüksek Lisans Öğrencisi
bau_konsey_25@hotmail.com

Öz

Tarih boyunca çeşitli yazı şekillerini kullanan Türkler, İslamiyet’i kabul ettikten sonra ise Arap harflerini benimsemişlerdir. Türklerin bu harfleri benimsemelerindeki amaç, İslam dininin kutsal kitabı olan Kur’an’ı ve İslam’a ait bilgileri daha iyi anlayabilmektir. Kur’an’ın da bu harflerle yazılmış olması Arap harflerine kutsal bir nitelik yüklenmiştir ve Arap harfleri, bu kutsallığın getirmiş olduğu dokunulmazlık sayesinde Türkçenin bünyesine uymamasına ve bu harflerle okuma yazma öğrenmenin çok zor olmasına rağmen yüzyıllar boyunca Türkler tarafından kullanılmıştır.

Osmanlı Devleti’nin Avrupa devletleri karşısındaki üstünlüğünü kaybetmesiyle birlikte üstünlüğün tekrar ele geçirebilmesi adına siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda birtakım ıslahatlar yapılması fikri ortaya çıkmıştı. Çeşitli alanları kapsayan bu ıslahat hareketleri kapsamında Arap

harflerine atfedilen kutsiyet de sorgulanmaya başlanmış ve konuyla alakalı çok sayıda çalışma yapılmıştır. Nitekim Tanzimat ile birlikte başlayan tartışmalar 1 Kasım 1928'de Latin kökenli yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle neticelenmiştir.

Alfabe değişikliği gibi toplumun tamamını yakından ilgilendiren büyük çaplı hareketlerde bazı olumsuzlukların yaşanması da gayet normaldir. Nitekim *Harf Devrimi'nin* uygulanması esnasında da birtakım aksaklıklar, olumsuzluklar yaşanmıştır.

Çalışmamızda Tanzimat ile başlayıp 1 Kasım 1928'de yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle neticelenen *Harf Meselesi* ve bunun toplum üzerindeki yansımaları yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alfabe, Latin alfabesi, Yeni Türk harflerinin kabulü, Toplum üzerindeki yansımaları.

Abstract

Throughout history Turks used various alphabets and adopted the Arabic alphabet after acceptance of Islam. Turks adopted Arabic alphabet to understand the Qur'an, the sacred book of the religion of Islam, and Islamic thought. The Qur'an was written in Arabic, and the Arabic alphabet was used by the Turks for centuries due to sacred impunity, despite the fact that the alphabet did not conform to the structure of Turkish language and it was difficult to learn reading and writing using these letters.

The idea of introducing political, social, cultural and economic reforms emerged to regain the supremacy of the Ottoman Empire that it lost against European countries. In the context of these reforms that covered various areas, the sacred attribute of the Arabic alphabet began to be questioned and numerous related studies were conducted. In fact, the discussions, which commenced with Tanzimat reforms, concluded on November 1st, 1928 with the acceptance of the new Turkish alphabet.

It is also quite normal that a large-scale reform such as the change of the alphabet, which is closely related to the whole society, would lead to certain discussions. As a matter of fact, during the implementation of the Alphabet Revolution, certain problems and negativities were experienced.

The alphabet problem that started with Tanzimat reforms and concluded with the acceptance of the new Turkish alphabet on November 1, 1928, and its reflections on the society were interpreted and discussed in the present study.

Keywords: Alphabet, Latin alphabet, Introduction of the new Turkish alphabet, Reflections on society.

Giriş

Dil, “İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabî bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir (Ergin, 2001).

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılabilceği gibi dilin en önemli işlevi insanlar arasındaki iletişimi sağlamasıdır. Bu iletişim sözlü olabileceği gibi yazılı olarak da gerçekleşebilir. Yazı, konuşulan dili belirli işaretlerle tespit eden sistemdir (Alkım, 1981). Dillerin farklı yapılar da olması nedeniyle kullanılan yazılar da farklılıklar göstermektedir.

Asıl konumuza girmeden önce yazı ve alfabenin tarihçesi hakkında bilgi verecek olursak ilk alfabenin hiyeroglif denilen alfabe olduğu ve bu alfabenin de Aramiler tarafından bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu alfabede kavramlar, isimler Mısır yazısında olduğu gibi resimlerle ifade edilmektedir. Asuri ve Babil çivi yazıları, günümüzde Çin ve Japonya'da kullanılan yazılar da bu türdendir. Aramiler daha sonra sesli bir alfabe oluşturmayı düşünmüşler ve on altı harften oluşan bir alfabe bulmuşlardır. Fenikeliler ise bu alfabe gittikleri yerlere taşımışlardır. Eski Yunanlılar ve Romalılar da bu alfabe kabul ederek tüm Hristiyan milletlere yaymışlardır. Dahası Tevrat bu alfabeyle yazıldığı için Sami ırkları arasında bir kutsiyet kazanmış ve korunmasında fanatik davranılmıştır. Araplar da Sami ırkından oldukları için bu harfleri almışlardır. Haccacb.Yusuf (ö:714) ise bu harflerin kolay okunmasını sağlamak gayesiyle nokta ve hareketler ilave etmiştir. Böylece Kur'an bu harflerle yazılmıştır (Boyacıoğlu,1989).Kur'an bu harflerle yazıldığı için bu alfabe diğer Müslüman milletlere de yayılmıştır.

Türkler Tarih boyunca Göktürk, Orhun, Sogd, Mani, Brahmi, Süryani gibi değişik yazı çeşitleri kullanmışlardır. İslamiyet'i kabul ettikten sonra ise Latin alfabesini kullanan Kumanlar dışındaki bütün Müslüman Türkler Arap alfabesini benimsemişlerdir. Ülkütaşır'a (2000) göre Arap kökenli alfabenin kabul edilmesinde; İslam dininin kutsal kitabını, Peygamberin hadislerini, dine ilişkin bilgileri ve yorumları Arapların kullandıkları yazı ile okuyup anlama eğilimi etkili olmuştur.

İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in de Arap harfleriyle yazılması nedeniyle Arap yazısı ve dili zamanla kutsal bir nitelik kazanmış; bu kutsallığın getirdiği dokunulmazlık nedeniyle de Türk insanının ihtiyaçlarını karşılayamayan bu harfler yüzyıllar boyunca kullanılmıştır (Kayıran,1998). Oysa Arap harfleri Türkçenin bünyesine uymamaktaydı ve bu harflerle okuma yazma öğrenmek de çok zordu. Arap harfleri, tüm bu dezavantajlarına rağmen kutsallığın getirmiş olduğu dokunulmazlığı sayesinde yüzyıllar boyunca kullanılmıştır.

Arap alfabesinin kutsal olduğu düşüncesi yanlış bir muhakemenin ve bağınaz bir düşüncenin ürünüdür. Bu hususta bizimle

aynı doğrultuda düşünen İslam tarihçisi Çağatay 1990 yılında konuyla alakalı yaptığı bir çalışmada şunları söylemektedir:

“Tanrının dili yoktur, ama her şeyi bilir ve vahiy yoluyla bildirir. Arap dili kutsal olsaydı; Kur’an’dan önce vahiy edilen Tevrat’ın dili İbranicenin ve İncil’in dili Süryanicenin Arapçadan önce kutsal olmaları gerekirdi. Üstelik Arapların kendi icadı olan bir yazıları da yoktur; onlar yazıyı Fenikeliler ve Hirelilerden öğrendiler. Kutsal kitapların dili ve yazısı değil içerikleri kutsaldır.” (Çağatay, 1990)

Osmanlı Devletinin Avrupa karşısındaki üstünlüğünü kaybetmesiyle birlikte Arap harflerine atfedilen bu kutsiyet de sorgulanmaya başlanmıştır. Nitekim Tanzimat ile birlikte başlayan bu tartışmalar 1 Kasım 1928’de Latin kökenli yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle neticelenmiştir.

Tarihin değişik dönemlerinde çeşitli uluslar alfabe değişikliği yoluna gitmişlerdir. Türkler tarih boyunca birkaç kez alfabe değiştiren bir topluluk olarak bu olayın önde gelen örneği sayılabilirler. Fakat 3 Kasım 1928’de yeni Türk harflerinin kabul edilmesi zamanına göre oldukça cüretkâr bir teşebbüstü. Alfabenin değiştirilmesi ilk ve Ortaçağ toplumları için köklü bir değişiklik sayılmayabilir. Yazı ve kayıt işleri ile dar bir bürokratik kadronun, birkaç rahip ve şairin uğraştığı geleneksel toplumlarda yazı ile ilgisi olmayan geniş yığınlar böyle bir değişimden haberli bile olmamışlardır. Oysa basın, kitapların ve eski çağlara oranla yaygın eğitimin var olduğu modern çağlarda böyle bir değişiklik kolay cesaret edilip yürütülecek bir iş değildi. Nitekim toplumlar bu konuda çok ürkek ve tutucu davranmaktadırlar. Değişimden önemli sayıda kişi ve kümeler olumsuz biçimde etkilenir ve yeniliğin benimsenmesi güçlük ve zamanla mümkün olur (Ortaylı, 2008).

Bu çalışmamızda Tanzimat’tan *Harf Devrimi’ne* kadar olan süreç ve bu devrimin yansımaları üzerinde durulacaktır.

Tanzimat’tan Cumhuriyet’e kadar Harf Meselesi

Osmanlı Devleti’nin Avrupa devletleri karşısındaki üstünlüğünü kaybetmesiyle birlikte bu üstünlüğün tekrar ele geçirebilmesi adına siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda birtakım ıslahatlar yapılması fikri ortaya çıkmıştı. Çeşitli alanları kapsayan bu ıslahat hareketleri kapsamında kullanılmakta olan alfabe de tartışmaya açılmış ve konuyla alakalı çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan ilkinin Antep’li Münif Mehmet Efendi tarafından yapıldığı, Münif Efendi 1862 yılında Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye’de yaptığı

konusmasında kullanılmakta olan Arap harfleriyle ilgili birtakım düzenlemelerin yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Münif Efendi ile aynı dönemlerde Arap harflerinin ıslahı konusunda bir diğer girişim ise ünlü Azerbaycanlı yazar-şair Ahund-zade Mirza Feth Ali tarafından yapılmıştır. Ahund-zade Mirza 1857’de yazdığı Farsça bir kitapçıkta Arap elifbasının ıslahı konusunda eski harflerin, noktaların kaldırılıp yerlerine başka bir bitişik işaret konulmasını ve kelimelerin gereği gibi telaffuz olunması için bazı yeni hareketlerin bulunmasını, böylece yabancı ulusların yazılarında olduğu gibi, örneğin Latin alfabesi biçiminde yazılması gerektiğini belirtmişse de, daha sonra Arap alfabesinin ıslahının mümkün olmadığını anlamış ve bundan sonra Arap alfabesini büsbütün bırakıp Latin harfleri üzerinde durmuştur. Tiflis’ten gönderdiği bir yazıda, Sadrazam Ali Paşa’ya, Latin harflerinin alınıp kabul edilmesini tavsiye etmiştir (Ülkütaşır, 2000).

Bu dönemde yapılan çalışmalardan bir diğeri ise Ahmet Cevdet Paşanın girişimleriyle Encümen-i Daniş tarafından ders kitaplarındaki Arap yazısının hareketli olarak kullanılmasıdır. Yine bu dönemde Şinasi ve Ebuzziya basımında kullanılan Arap harflerinin ıslahı çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir.

Bu dönemin önemli tartışmalarından bir tanesi de kullanılmakta olan Arap harflerinin kalkınmanın önünde engel teşkil edip etmediğidir. Bu tartışma içerisinde yer alan aydınlardan bir kısmı ülkenin o an içerisinde bulunduğu durumun önemli sebebinin Türkçenin bünyesine uymayan, okuma ve yazma öğrenmenin çok zor olduğu Arap harflerinin olduğunu ileri sürerken, bir kısmı da harflerin ıslahının veya değiştirilmesinin kalkınmayla ilgisi olmadığını ifade etmiştir.

Nitekim Celal Nuri, “Tarih-i Tedenniyat-ı Osmaniye ve Mükadderat-ı Tarihiye” adlı eserinin “Edebiyat Meselesi” kısmında bu konuyla alakalı görüşlerine şöyle yer vermiştir:

“Hurûfâtımız berbattır. Bu harflerle biz işimizi göremeyiz. Bunlar nâkâfidir. Harflerimizin noksanından, bir işe yaramadığından, gayr-ı ilmi bulunduğundan burada bahsetmeyeceğiz. Yalnız şurasını söyleyeceğiz ki, bu harfleri ve bunlarla yazılmış ibârâtı avâm suhûletle öğrenemiyor. Bunlar gayr-ı tabii şeylerdir. Bu hal terakkiyâtımıza mani oluyor. Ahalide tahsil ve tenevvür hâhişini söndürüyor.” (Kılıç, 1991)

Aynı şekilde 1896 yılında Terakki Gazetesi yazarlarından Hayrettin bir makalesinde, “Kur’an Arap harfleriyle yazıldığı için, bu harflerin Türkler arasında kutsal bir değere sahip olduğunu ve bu harflerden vazgeçmek istemeyeceklerini” belirtmekle beraber, Bu harfler değiştirilmedikçe ilerlemenin de mümkün olamayacağını”

açıklamıştır. Yine aynı gazetede yazı yazar Ebuzziya Tevfik ise Hayrettin'e özet olarak şu karşılığı vermiştir:

“Eğitim ve öğretimin ilerlemesi harfleri değiştirmekle değil, öğretim sistemini değiştirmekle mümkün olur. Bütün dünyayı aydınlatan bilgi ışığı bizim kullandığımız harflerden doğmuştur. Harfler değiştirilirse, bu ana kadar yazılan kitapları anlayan kalmaz. Bin yıllık eserleri yeniden yazmak gerekir ki, bu da imkânsızdır. Kur'an için başka, diğer ilimler için başka harf kullanılır mı? Bu, bir dili beceremeyen adama iki dil öğretmeye benzer.” (Paçacıoğlu, 1990).

Arap harflerinin kalkınmanın önünde engel teşkil ettiğini düşünenlerden birisi de 2.Abdülhamid'dir. 2.Abdulhamid halkımızın içinde bulunduğu durumun en büyük sebebinin cehalet olduğunu ve bu cehalette de okuma yazmanın çok zor olduğu Arap harflerinin önemli bir payı olduğunu ifade etmiştir.

Bu dönemde Latin harflerinin alınması gerektiğini savunanlardan biri de Hüseyin Cahit'tir. Hüseyin Cahit, bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

“ Biz ülkede ümmîliği (okuyup yazması olmayan) azaltamıyoruz. Çünkü harflerimiz buna engeldir. Çocuklarımız değil, hiçbirimiz her kelimeyi doğru telaffuz ettiğimizi iddia edemeyiz. Böyle dil, böyle eğitim olur mu? Bir köylü çocuğu yıllarca okula gidip de hiçbir şey öğrenemezse niçin vakit kaybetsin... Bu harfleri kullanmak için hiçbir dini zorluk yoktur. Milli harflerimiz de değildir. Şu halde Latin harflerini kabul ederek bir an içinde herkese okuyup yazma öğretmekle elde edeceğimiz sonsöz yararları neden küçümsüyoruz?” (Ülkütaşır, 2000).

Yukarıda ifade etmiş olduğumuz gibi bu dönemde birçok aydın, yazar hatta Padişah bile Arap harflerinin kalkınmanın önünde bir engel teşkil ettiğini düşünmektedirler. Fakat bunun aksini düşünen aydınlar da mevcuttur. Nitekim Arap harflerini savunanlardan biri olan Avram Galanti, “Arabi Harfleri Terakkimize Mani Değildir” adlı kitabında konuyla ilgili şunları söylemektedir:

"Fransa ve İngiltere, kırâat ve imlâ zorluğu yüzünden acaba ilerlememişler mi? Ya Japonya'ya ne diyelim? Yazısı resim yazısı olan Japonya ile yazısı harf yazısı olan İspanya arasında bir mukayese yapsak, terakkiyi İspanya'da değil, Japonya'da görürüz. Bundan anlaşılıyor ki, terakki mutlak Latin harfleriyle elde edilmez." (Kılıç,1991)

Arap harflerinin okumayı öğrenmeye ve kalkınmaya engel olduğu görüşüne karşı çıkanlardan biri de zamanın Darülmuallimin Müdürü Satı Bey olmuştur. Satı Bey, “Çin ve Japon alfabetesinin de zor olduğunu; alfabenin zorluğunun kalkınmaya engel olmadığını, böyle

olsaydı Japonların kalkınma yollarında bir adım bile atamamaları gerektiğini; tarihin, büyük bir geçmişe ve edebiyata sahip milletlerinden alfabelerini değiştirenlere tanık olmadığını” söyleyerek, bu görüşte olanlara cevap vermiş ve Latin harflerinin kabulüne karşı çıkmıştır. Yine Satı Bey, M. Şinasi ile Tanin’de yazan Ali Nusret isimli kişilerin görüşlerine karşılık olarak yazdığı bir yazısında şöyle demektedir: “Kökü basit olan, kökünden koparılmasına imkan bulunan şeylerde radikallik iyidir. Fakat kökleri çok derin ve girift olan, kökünden koparılmasına imkan bulunmayan hususlarda radikallik akamete mahkumdur. Elifba meselesi, bu son takım meselelerdendir. Görüldüğü gibi Satı Bey, konuyu daha ziyade kültür yönünden ele almış ve kullanılmakta olan harflerin değiştirilmesinin, toplumu kökünden koparacağını vurgulamıştır (Ergin,1972).

Yine bu dönemde Arap harflerinin kalkınmanın önünde bir engel teşkil ettiğini düşünmekle birlikte bu harflerin değiştirilemeyeceğini savunanlar vardır. Örneğin Namık Kemal, yazının değiştirilemeyeceğini savunmuştur. Namık Kemal konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“...Bizim çocuklar beş-altı yaşında mahalle mektebine verilip, iki-üç senede bir hatim indirdikleri ve birkaç sene dahi tecvit ile bu hatimler tekrar olunduğu ve beş-altı yıl sülüs ve nesih karaladıkları halde, ellerine bir gazete verilse okuyamazlar. İki satır bir tezkere (not) kaleme almak nerede... Yazılmış tezkereyi bile çıkaramazlar. Çocuklar bir tarafa, onları okutan hoca efendilerin içinde gazete ve tezkere okur ve birkaç satır mektup ve tezkere yazabilir yüzde beş nefere (kişi) çıkmaz.” (Akın,1999).

Arap harflerinin ıslah edilmesi ve Latin harflerinin alınması şeklindeki iki temel görüş 2.Meşrutiyet’in ilanıyla birlikte tekrar canlılık kazanmış ve özellikle Hüseyin Cahit, Celal Nuri, Dr. Ahmet Cevdet ve Kılıçzade Hakkı gibi yazarlar tarafından Latin harflerinin eğitimin yaygınlaştırılmasında sağlayacağı fayda dile getirilmiştir. Buna karşılık önemli bir aydın kesimi de Kur’an’ın Arap harfleriyle yazılmasına bağlı olarak bu yazının İslam âlemiyle siyasi ve kültürel bağı sağladığını, vazgeçilmesi halinde bu bağın kopacağını ve bu kültürel mirastan mahrum kalınacağını savunmuşlardır. Buna paralel olarak Arap harflerinden tamamen vazgeçmek yerine harflerin ayrı ayrı kullanılarak ve sesli harfler eklenerek kullanılması fikri de öne sürülmüştür (Doğaner:2005).

“Huruf-ı Munfasıla” olarak bilinen Arap harflerinin ayrı olarak yazılması uygulaması ilk olarak Harbiye Nazırı Enver Paşa’nın isteğiyle “Ordu Elifbası” adıyla Balkan Savaşı sırasında kullanılmaya başlanmıştır. Bununla sessiz harflerin arasına sesli harfler koyarak yeni

bir yazım düzenini orduda kurmak istemişlerdir (Parmaksızoğlu,1981). Fakat bu uygulama, okuma yazma işini kolaylaştırmaktan ziyade daha da zorlaştırdığı gerekçesiyle kısa bir süre sonra kaldırılmıştır.

Osmanlı devleti içerisinde tüm bu tartışmalar devam ederken Arap harfleri meselesiyle ilgili ilk resmi, girişimler de başlamış bulunmaktaydı. Bu girişimlerden ilki 1909 yılında Maarif Nezaretinde kurulan “İmla Komisyonu” tarafından hayata geçirilmiştir (Albayrak, 1989).

Bu dönemde konuyla alakalı bir başka girişim ise 1911 ‘de İstanbul’da “Harf Islahçıları” tarafından bir “İslah-ı Huruf Komisyonu” oluşturulmasıdır. Bunlar 3 Şubatta Osmanlı Darülfünun’unun büyük salonunda bir kongre toplamışlardır. Bu kongrede “Türk Derneği” üyelerinden Ispartalı Hakkı Bey bir konuşma yapmıştır. Hakkı Bey, konuşmasının bir bölümünde:

“...Efendiler! Kimse inkâr edemez ki yazımızı doğru okumak kolay değil. Kolay değil diyorum. Hayır, bu söz doğru değil. Mümkün değil demeli. Çocuklara bakınızda görünüz- Bizim yazıya göre okumak denen şey okumak değil, kıvranmaktır. Çocuk her gün gittiği okulu yazıda görünce okuyamaz, büklüm büklüm oluyor... Biz yazı okuyacağız diye dimağımızın ne kadar serveti varsa sarf ediyoruz. Okuya okuya artık başka işe yaramak kabiliyetini kaybedip cahil ve kötürüm oluyoruz. Bunu ben her gün beraber çalıştığım gayrimüslim arkadaşlarımın yanında anlayıp duruyorum. Görüyorum ki arkadaşım Haçik Efendi, Nikola Efendi ben kadar tahsil görmemiş. Belki zekaca da geri. Fakat onlar daha iş adamı. İş üzerinde benim apıştığım yerlerde onlar fırlıyor, atılıyor. Niçin? Çünkü onlar ben gibi vaktini, aklını kelime öğrenmeye sarfetmemiş. Ben gibi sermayeyi kediye yüklememiş. Bu kadar yorgunluktan sonra bana, gel kimya öğren demek haklı olmaz. Ben Allah’ın huzuruna gittiğimde dünyada ne yaptın derlerse biraz okudum yazdım diyeceğim. Biz, vergi borcu için tavası, tenceresi, altındaki hasırı sattığı halde defteri yine kapanmayan köylü halindeyiz-Zavallı bizler...” diyerek, Osmanlı’nın son dönemindeki eğitim ve öğretim durumunu gösterir. (Boyacıoğlu,1989).

Osmanlı devleti içerisinde başlangıçta Arap harflerinin ıslah edilip edilmeyeceği şeklinde ortaya çıkan daha sonra Arap harflerinin yerine Latin harflerinin alınıp alınmaması konusunda devam eden tartışmalar sürerken Osmanlı bünyesinde yaşayan azınlıklar içerisinde de bu tartışmalar etkisini göstermiştir.

Arnavut milliyetçileri, 20-26 Ağustos 1909 tarihinde toplanan “Elbasan kongresinde Arnavutçanın eğitim dili olmasına ve Latin harflerinin kabul edilmesine karar vermişlerdir. 1910 yılında ise

Mehmet adında Tiranlı bir Arnavut, “yalnızca Arnavutluk’ta Latin harflerinin kullanılması için” Sadrazamlığa (başvekilliğe) başvuruda bulunmuştur. Bu durum üzerine Sadrazamlık bu konu hakkında Şeyhülislamın görüşüne başvurdu. Şeyhülislâmlıkça "Latin harflerinin kabulüne ve bunlarla İslâm mekteplerinde tedrisat yapılmasına da asla cevâz-ı şer'i" olmayacağı ifade etmiştir. Böylece Latin harflerinin kabulüne değil, Arap harflerinin kullanılmakta olan şeklinden başka şekillerle yazılmasına dahi müsaade edilmemiştir (Ülkütaşır, 2000).

Kılıçzâde Hakkı ve Giritli Ahmet Sâki'nin çıkardığı Hürriyet-i Fikriyye dergisinde "Latin Harfleri" başlığı altında imzasız bir seri makale (20 Mart 1330, "1914" sayı: 7, 27 Mart 1330, sayı: 8; 3 Nisan 1330, sayı: 9; 17 Nisan 1330, sayı: 11; 24 Nisan 1330, sayı: 12) yayınlanmıştır. Bütünüyle Latin harflerinin mutlak şekilde kabulünü destekleyip öğütleyen bu seri makalelerinin dördüncüsünde de (17 Nisan 1330) yazar şöyle diyor: "Latin elifbasını dinî bir mânia olarak irâd edeceklere âtidedeki fikrayı ithâf ederim: "Şeyhülislâm yahut Fetva Emîni hazretlerinden şu sualime bir cevap almağı pek arzu ederdim: Fransızlar İslâmiyet'in esaslarını pek ma'kul bularak milletçe ihtidâ' etmek istiyorlar! Acaba onları Müslüman addedebilmek için o pek zarif aillerinin Arap harfleriyle yazılması şart-ı esasî mi ittihâz edilecek? "Evet" cevabını beklemediğim halde alırsam kemâl-i cesaretle "Siz bu zihniyetle dünyayı Müslüman edemezsiniz" mukabelesinde bulunurum." Hayır" beis yok" cevabım alırsam: "Biz Türklerin de Latin harflerini kullanmamıza müsaade bahşeder bir fetva veriniz" ricasını serd edeceğim. Hayır, Fransızlar ne kadar az Arap iseler, biz de o kadar az Arap' ız (Ülkütaşır, 2000).

Bu dönemde Arnavutların Latin alfabesine geçişine karşı çıkanlar olduğu kadar bu girişimi destekleyenler de vardır. Nitekim Hüseyin Cahit (Yalçın) Tanin gazetesinde yayınladığı "Arnavut Hurûfâtı" başlıklı bir makalesinde (7 Kânunısani"Ocak" 1325/ 20 Kânunısani 1910) konuyla alakalı şunları söylemiştir: "Bugün kullanmakta olduğumuz harflerin Türklük ve Müslümanlıkla ilgisi olmadığını, Türklerin kendi yazılarını bırakıp bunları sonradan kabul ettiğini, şimdiki (Arap harflerinin) Peygamber zamanında kullanılmadığını söyleyerek Arnavutların ihtiyaçlarına elverişli harfleri kabul etmekte serbest bırakılması gerektiğini, Latin alfabesini kabul edecek olurlarsa bir-iki hafta gibi kısa bir zamanda okuma-yazma öğrenip bizi geride bırakacaklarını, onlara engel olmak şöyle dursun, imkânı varsa bizim de kabul etmemizin yerinde bir hareket olacağını..." söylemiştir (Kılıç, 1991).

Sonuç olarak Tanzimat ile birlikte başlayan bu tartışma başlangıçta daha çok Arap harflerin ıslahı üzerineydi. Bu dönemde

yapılan çalışmalardan beklenen sonuç elde edilememiştir. Aksine bu çalışmalar okuma ve yazmayı kolaylaştırmamış, daha da zorlaştırmıştır. Bu nedenle geçen zaman, yapılan çalışmalar ve değişen koşulların da etkisiyle birlikte tartışmanın seyri artık Latin harflerinin alınıp alınmaması eksenine kaymıştır.

Cumhuriyet Dönemi Harf Meselesi ve Yeni Türk Harflerinin Kabulü

Alfabe hakkında Tanzimat ile birlikte başlayan tartışmalar Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Fakat tartışmanın seyri artık Arap harflerinin ıslahının gerekliliği değildir. Artık tartışılan şey Latin harflerinin alınıp alınmayacağıdır.

Bu dönemde Latin harflerinin kabul edilmesi konusundaki ilk ciddi girişimi İzmir İktisat Kongresi esnasında İzmirli Nazmi ve iki işçi arkadaşı gerçekleştirmiştir. Vermiş oldukları önerge ile Latin harflerinin kabul edilmesini istemişlerdir. Fakat bu konunun maarifi ilgilendirdiği, bu kongrenin konusu olmadığı gerekçesiyle konu görüşülmeden önerge reddedilmiştir. Önerge kongrede konuşulmasa da kongre başkanı Kazım Karabekir Paşa konuyla alakalı olarak basına çok sert açıklamalar yapmıştır. Latin harflerinin kabulüne karşı olan tavrın daha iyi anlaşılması adına Kazım Karabekir Paşa'nın açıklamalarına yer verilmesinin yerinde bir karar olacağı kanaatindeyiz. Paşa'nın dönemin basın organlarında da yer alan açıklamaları şöyledir:

"Bu fikir bir zamanlar Avrupa'da hercü merci mucib oldu. Bu cereyan evvelâ orada başladı. Bizim İslâm hurûfâtımız kâfi değilmiş. Binaenaleyh Latin hurûfâtıisti'mâl edilmeliymiş. Orada bazı arkadaşlarımız bu fikrin mürevvici oldular. Fakat neticede bunun felaketli olduğunu anladılar ve pişman oldular. Bu fikrin müthiş bir felâket olduğunu Arnavut kavmi de pek geç olarak anladı. Maatteessüf arz ederim ki, Azerbaycanlı arkadaşlarımız da bu felâkete bugün düştü. Bu hususta, hususî olarak bizden de fikir soranlar oluyordu. Biz bunun vehâmetini ve bu harflerin değiştirilmesinin bugün küre-i arz üzerinde yaşayan 350 milyon İslam'a ait olduğunu söyledikse de onlar anlaşılmaz bir şekl-i hurûf kabulü noktasına doğru yürüdüler. Arkadaşlar, bugün hangi ecnebi ile görüşseniz, ilk işi ve diyeceği söz: Türkçe gayet güzel bir lisandır, kolaydır, fakat harfleri fenâdır. Bunlar bütün ecnebilerin ağızında ve sizinle ilk görüşen bir ecnebinin size ilk telkin edeceği şeylerdir. Ve bu fikir ekseriyetle gayrı- İslâm insanlardan ibâret olan birtakım tercümanlar vasıtasıyla her tarafa ve hasseten İstanbul'da ecnebilere telkin edilmektedir. Binaenaleyh bugün bir kuvvet vardır ki, bu kuvvet bütün cihana karşı bu propagandayı yapıyor: Türk

yazısı güçtür okunamaz. Bendeniz bu mesele ile bizzat uğraştım ve Arnavutluk ihtilâli içinde bulundum. Acaba bu Latince kabul edilebilir mi? Bu kabul edildiği gün memleket here ü merce girer. Her şeyden sarf-ı nazar bizim kütüphanelerimizi dolduran mukaddes kitaplarımız, tarihlerimiz ve binlerce cilt âsârımız bu lisanla yazılmış iken, büsbütün başka bir şekilde olan bu harfleri kabul ettiğimiz gün en büyük bir felâkete uğramış oluruz. Derhal bütün Avrupa'nın eline güzel bir silah verilmiş olur. Bunlar âlem-i İslâm'a karşı diyeceklerdir ki: "Türkler ecnebi yazısını kabul etmişler ve Hristiyan olmuşlardır." İşte düşmanlarımızın çalıştığı şeytanekârâne fikir budur. "Bizim hurûfâtımız okunmaz değil, belki hûrûfâtımız dünyanın en güzel şeklidir, ikinci bir nokta daha var ki, bendeniz ecnebilerle iki sene Harb-ı Umûmîde beraber çalıştım, onlarla karşı karşıya aynı şeyi not ederek, ecnebiler bir sahife yazıncaya kadar ben on sahife yazar işimi bitirirdim. Almanca-Fransızca hurûfât hep böyledir ki, bizim dilimizi terennüm edecek hiçbir Latin hurûfu yoktur. Bugün Fransızca hurûfo kadar karışıktır ki bizim dilimizi kabil değil terennüm edemez. Bu mesele inceden inceye tetkik edilmiştir. Binaenaleyh istirhâm ediyorum zararlı olan -ki zararını bilhassa İslâm kavimleri çekmiştir- bu gibi mesaili bırakalım, böyle fikirler içimize girmesin. Sonra büsbütün lâl ü ebkem olur ve bütün âlem-i İslâm'ı üzerimize hücum ettirir ve kendi aramızda birbirimizi yeriz. Gerçi bu teklif, hiç şüphe etmiyorum ki, samimiyet ve hüsn-i niyetle verilmiştir. Fakat başka taraflardan da pek kaba fikirler içimize zerk ediliyor. Bunlardan kendimizi sıyânet edelim." (Ülkütaşır,2000)

Kazım Karabekir Paşa'nın bu sert tepkisinden de anlaşılabilir gibi Latin harflerinin kabulünün zamanı gelmemiştir ve toplum buna henüz hazır değildir. Fakat açıklamayla birlikte "Latin harfleri alınsın mı, alınmasın mı?" tartışması tekrardan hareketlenmiş, lehte ve aleyhte birçok yazı kaleme alınmıştır. Bunlardan birisi de Kılıçzade Hakkı Bey'in İçtihad dergisinde yayınladığı "İzmir kongresindeki Harfler Meselesi" adlı üç seri makaledir. Kılıçzade Hakkı Bey makalelerinde konuyla alakalı olarak şunları ifade etmiştir:

Kılıçzade Hakkı Bey, Kâzım Karabekir Paşa'nın nutkundaki tek ve doğru sözün: "Bu meselenin bir iktisat kongresinde konuşulamayacağına dair olanıdır" dedikten sonra, Paşa'nın kongre a'zâsı tarafından alkışlandığına şüphe olmayan nutkunu okuduğunu ve hayretler içinde kaldığını belirtmektedir. Yazar, ikinci yazısında da şunları yazmaktadır: "Ne gariptir ki yüksek bir tahsil görmüş çok zeki bir Kâzım Karabekir Paşa o kadar fecâyî-i tarihiye ve içtimâiyeden sonra, sırf ilmi bir mesele olan Latin harflerinin kabulü arzusunu takbih

ediyor; ve buna sebep olarak, hülâseten, âlem-i İslâm ne der? Diyor! Evet âlem-i İslâm ne der; işte bir kâbus!. "Ben bu kâbusun ne kadar korkunç ve müessir olduğunu ve âlem-i İslâm'ın bizim için ne dediğini ve ne diyeceğini biliyorum. Biz bir istiklâl ve halâs harbi yaparken asırlarca imdatlarına koştığımız âlem-i İslâm'ın bize yardımlarının derecesini gördük. "Bu tafsilâtta sonra kendilerine bir sual iradına müsaade buyurmalarını Karabekir Paşa Hazretlerinden rica ederim: Biz yalnız Müslüman mıyız; yoksa hem Türk hem Müslüman mıyız? Eğer yalnız Müslümansak bize Arap harfleri ve Arap dili lâzımdır. Ve ilim olarak Kur'ân yetişir. Bunun yanında milliyet ve kavmiyet kavgaları ve davaları yoktur ve olamaz. Eğer Türk isek bir Türk harsına muhtacız. Bu hars ise her şeyden evvel dilimizden başlayacaktır... "Paşa Hazretlerinin fikirlerinin doğru olmadığını söylemek benim için çok elim olmakla beraber üç ay zarfında bir Türk çocuğuna bugünkü harflerimizle gazete okutmak imkân haricindedir. Bunu her gün bizzat görüyorum. Keskin zekâlar mümkündür ki bir istisnâ teşkil etsinler; maahazâ o keskin zekâlı çocuklar bile Arap'ın lisanımıza kabul edilmiş müdgam kelimelerini zor öğrenirler. Yarım asırlık bir ömürden sonra bile ilk gördüğümüz bir Arapça kelimeyi yanlış okumakta muztar kalıyoruz. Bu Arap harflerinin belâsı değil de nedir? Arapça kelimeleri değil müterâdif-üllâfz Türkçe kelimeleri bile ayrı ayrı bellemedikçe ve karine ile manâlarını bilmedikçe doğru dürüst okumamız ve hele çocukların okuyabilmeleri çok zordur. Hele coğrafya ve tarihe ait isimleri harflerimizle doğru yazmak ve doğru, okumak bize hiçbir zaman nasip olmayacaktır (Kılıç, 1991)

Kazım Karabekir Paşa'nın yukarıda belirtilen ve basında yer alan açıklamaları; aslında Latin alfabesine karşı olanların düşüncelerinin de özeti sayılabilir. Anlaşılacağı üzere bu karşı tezler: Latin alfabesi kabul edilir ise İslam birliği bozulur; Hıristiyan devletler bu durumu aleyhimize kullanırlar ve İslam ülkelerini kışkırtırlar; Latin yazısı kabul edilirse Türkiye karışır; Kültürel bir kopukluk meydana gelir; kütüphanelerimizi dolduran kutsal kitaplarımız, tarihimiz ve binlerce eserlerimiz okunmaz olur; Arap alfabesiyle Türkçe daha hızlı yazılır ve yazılanlar daha az yer kaplar; Latin harflerinin Türkçeye uygulanması zordur (Kayıran ve Metintaş, 2015).

Oldukça sert bir tepkiyle karşılanan İzmir İktisat Kongresi'ndeki girişimden sonra Latin Harfleri konusunda ikinci ciddi girişim İzmir Milletvekili Şükrü Bey tarafından yapılmıştır. Büyük Millet Meclisinde 1924 yılı bütçesi konuşulurken söz alan Şükrü Bey, bu kadar yatırım yapılmasına rağmen halkın büyük çoğunluğunun hala okuma yazma bilmediğini, bunun en büyük sebebinin ise Türkçenin yapısına uymayan Arap harflerinin olduğunu ifade etmiştir. Dönemin

mebuslarının hatıralarından da anlaşılabilceği üzere Şükrü Bey'in bu konuşmasının ardından Meclis'te oldukça hararetli tartışmalar yaşanmış ve Şükrü Bey'e çok sert eleştiriler getirilmiştir.

Şükrü Bey'e gösterilen sert tepkiler gösteriyor ki Latin harfleri meselesinin Meclis'te konuşulması için daha erkendir, zamanı gelmemiştir. Nitekim Şükrü Bey de bunun farkındadır ve bir yıl sonra Maarif Vekili olduğunda kendisine yöneltilen konuyla alakalı bir soruya cevap vermekten kaçınmış ve bu konuda fikir belirtmesinin uygun olmayacağını ifade etmiştir.

1926 yılına geldiğimizde Akşam gazetesinin düzenlemiş olduğu anketle birlikte tartışma yeniden canlanmıştır. Ankete katılanlara "Latin harflerini kabul etmeli mi, etmemeli mi?" şeklinde bir soru sorulmuş ve düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir. Levent'in (1988) de ifade ettiği gibi ankete katılanların büyük çoğunluğu Latin harflerinin alınmaması gerektiği ifade etmiştir. Ankete katılanlardan Ali Canip, Necip Asım, Halid Ziya, Avram Galanti gibi isimler Latin harflerinin kabulüne karşı çıkarlarken; Refet Avni, Abdullah Cevdet ve Mustafa Hamit gibi isimler ise kabulünü desteklemişlerdir.

Bu sıralarda Necmettin Sadık "Latin Hurufatı Meselesi" başlıklı makalesini kaleme almış ve ankete evet ya da hayır diyenlerin gerekçelerini ifade etmiştir. Buna göre Latin harflerinin kabulüne taraftar olanlar başlıca iki sebep sunmaktadırlar. Birincisi Latin harflerinin çok daha kolay ve çabuk öğrenileceği, ikincisi ise Batı medeniyetini benimsemiş olan Türk milletinin dil konusunda da ayrı bir yol tutamayacağı gerçeğidir. Latin harflerinin kabulüne karşı olanlar ise, Latin harfleri kabul edildiği takdirde Türk milletinin mazisi ile tüm fikri ve ilmi bağımlı keseceği, yetişecek nesillerin kendi geçmişine meçhul bir gözle bakacağını dile getirmektedirler. Yazarın kendi görüşü ise Latin harfleri meselesine bir geçiş döneminin şart oluşu yönündedir. Her iki Alfabenin birlikte kullanıldığı bir geçiş dönemi istemektedir. Yazara göre Latin harflerine birdenbire geçilmesi halinde memlekette okuryazar kalmayacaktır (Erişirgil, 1952).

Bu dönemde ortaya atılan ilginç fikirlerden biri de Doktor İsmail Şükrü Bey'e aittir. Şükrü Bey, Arap ya da Latin harflerini almak yerine kendi alfabemizi yapmamızı öneriyor. İçtihad dergisinde yayınladığı "Darbe-i Tahlis-Harflerimiz" başlıklı yazısında konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

"Fânza, umûm milletlerin kullandıkları harfler, kolaydan zora doğru saf saf dizilse Arabî harflerin en geri saflar arasında bulunacağına, Latin harflerinin de şimdilik en ileri safı teşkil edeceğine ve binaenaleyh Latin harflerini kabul ettiğimiz dakikada bir atlayışta re'sen ilk safın sonuna geçmiş bulunacağımıza şüphe

yoksa da mademki bugün maârifin süratle tamimi için birinci çare olarak harflerin ya ıslahı veya tebdilini araştırıyoruz; niçin esasen kendinizin olmayan harflerle uğraşmak cihetine gidiyoruz da fırsat bu fırsattır deyip Latin harflerinden de mükemmel olmak üzere dilimizin; esvât-ı mahâric ve ahengine muvafık bir tarzda asrî hurûfîcâd ve kabulüne kalkışmıyoruz? Buna muvaffak olduğumuz gün hatta en ön saftakilerin bile en önüne geçmiş olmaz mıyız? Bence bugün Arap hurûfunu terk edip, Latin hurûfunu kabul etmek asra lâıyk bir ihtirâî araştırmaksızın, asrımızda ortalığı tenvir için elektrik ziyâsı dururken, yağ mumunun isti'mâlinden sarf-ı nazarla ispermeçet mumu kullanmağa karar vermeğe benzer." (Kılıç, 1991)

Doktor İsmail Şükrü Bey'in bu görüşü bir hayli tepki almıştır. Nitekim Celal Nuri, Şükrü Bey'e karşılık olarak yazmış olduğu yazısında şöyle demektedir:

"Arap elifbası gibi Latin elifbası da fena: Bu taktirde Türk Milleti kendisi için bir elifba ibdâ' etsin!'fikrine de tesâdüf ediyoruz. Müverrihleri, ulemâyı kahkahalarla güldürecek bu cahilane mütalaa cevaptan müstağnidir. Asrımızda ve tarihte bir kişinin veya bir heyetin ibdâ ve bir milletin kabul ettiği bir elifbanın misali yoktur. Her elifba, ondan evvelkinin istitâlesidir. Arap ve Latin elifbaları da müşterek ,(Fenike) elifbasına müintehi olur; o da Mısır (hiyeroglif) lerinden alınmıştır. Bunlarda kim bilir nereden me' hûzdur." (İleri, 1926).

Latin alfabesinin lehinde ve aleyhinde olan tüm tartışmalar sürüp giderken bir yandan da Cumhuriyet'in kurucu kadrosu eliyle diğer inkılaplarda olduğu gibi "Harf Devrimi"nin altyapısı oluşturuluyor, gerekli hazırlıklar yapılıyordu. Bu anlamda "Harf Devrimi"nin ilk resmi hazırlığı olan Dil Encümeni oluşturulmuştur. Dönemin önemli yazar, şair ve aydınlarından oluşturulan bu encümen ilk toplantısını 1928 yılında Ankara'da yapmıştır. Bu toplantıda alınan karar doğrultusunda iki komisyon oluşturulmuştur.

Bunlardan Alfabe Komisyonu Türkçedeki seslerin sayı ve niteliklerini ortaya koyacak, bütün harflerin öz değerlerini inceleyecek, seçim için esaslar geliştirerek Türkçenin yeni harflerini ve kurallarını belirleyecekti. Diğer komisyon ise gramer kurallarıyla ilgili çalışmaları yürütecekti (Oğuzkan, 1981).

Komisyonlar Mustafa Kemal'in başkanlığında çalışmış ve 6 Ağustos'ta alfabeye son şekli verilmiştir. Encümen adına Elifba raporu ve Gramer hakkında rapor hazırlanmış ve böylelikle yeni harflere ilişkin teknik hazırlıklar tamamlanmıştır. 25-29 Ağustos 1928 tarihleri arasında Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan çalışmalar sonucunda Nurettin Artam tarafından "Harf İnkılâbının Misak-ı Millîsi" olarak

nitelendirilen hedefler belirlenmiştir. Tavır kesin ve açıktır; buna göre “Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esasında Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur. Komisyonun teklif ettiği alfabe, Türk alfabesidir. Katidir. Türk milletinin bütün ihtiyaçlarını temine kâfidir. Harf ve imlâ kaideleri lisanın ıslahını, inkişafını ve millî zevki takip ederek tekâmül edecektir. Muhakkaktır ki yeni harflerle lisan ve imlâyâ yeni şeklini vermek için komisyonun projesi en kısa ve en amelîdir” (Doğaner, 2005).

Tüm bu çalışma ve ön hazırlıklardan sonra harf inkılabının fiili uygulamalarına başlanmıştır. Bu kapsamda önce Mustafa Kemal 8 Ağustos’ta Sarayburnu’nda coşkuyla karşılanan konuşmasını yapmış ve Dolmabahçe Sarayına bir kara tahta yerleştirilmiş, 11 Ağustos 1928’de İbrahim Necmi Dilmen tarafından ilk alfabe dersi verilmiştir. 25 Ağustos’ta Ankara’da toplanan Muallimler Birliği Kongresinde öğretmenler yeni harfleri öğretmek için and içmişler, 1 Ekim’de “*Türkçe Gazete*” adıyla yeni harflerle basılan haftada iki gün yayınlanacak olan bir gazete çıkarılmıştır. 2-10 Ekim tarihleri arasında öğretmenler sınavdan geçirilmiş ve başarıya ulaşmayanların oranının yüzde beş olduğu bildirilmiştir. Ayrıca muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin de yeni harfleri öğrenmemeleri halinde işlerinden çıkarılacakları belirtilmiştir (Taneri, 1988).

Atatürk’ün 9 Ağustos 1928’de Sarayburnu’nda yapmış olduğu coşkulu konuşmayla başlayan uygulama safhası konunun meclise taşınmasıyla devam etmiştir. 1 Kasım 1928’de Atatürk TBMM’de yapmış olduğu açılış konuşmasında “Yeni Türk Harfleri”nin kabulü konusuna değinmiştir. Mustafa Kemal Paşa konuşmasında şu hususlara değinmiştir:

“Aziz arkadaşlarım; her şeyden evvel her inkişafın ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan evvel büyük Türk milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lâzımdır... Büyük Türk Milleti, cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Lâtin esastan alınan Türk alfabesidir... Basit bir tecrübe Lâtin esastan Türk harflerinin Türk diline ne kadar uygun olduğunu şehirde ve köyde yaşlı ilerlemiş Türk evlatlarının bu kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. Büyük Millet Meclisi’nin kararıyla Türk harflerinin katıyet ve kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır. Hiçbir muzafferiyetin hatlarıyla kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdan-ı hazzı mevcudiyetimizi

işba etmiştir... Aziz arkadaşlarım; yüksek ve ebedi yadigârınızla büyük Türk milleti yeni bir nur âlemine girecektir.” (Kayıran ve Metintaş, 2015).

Atatürk’ün yapmış olduğu bu konuşmadan sonra 11 maddeden oluşan yasa önerisi; 1353 numaralı “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun”, TBMM’de 1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilmiş ve 3 Kasım 1928’de Resmi Gazete’ de ilân edilerek yürürlüğe girmiştir (Öztürk,1995).

Kanuna göre 1 Ocak 1929’dan itibaren yeni harflerin kullanılması zorunlu hale gelecek ancak vatandaşlar resmî işlemlerde haziran başına kadar eski harfleri kullanabileceklerdir. 1929 yılının ocak ayından itibaren basılacak olan kitaplar yeni harflerle basılacak ve resmî evraklardan mevcut olanları 1930 haziran başına kadar kullanılabilir (Doğaner, 2005).

Cumhuriyet’in kurucu kadrosunun bu devrimle neyi amaçladığını ve beklentilerinin neler olduğunu daha iyi anlayabilmek için Şarkikarahisar Mebusu Mehmet Emin Bey’in Meclis’te konuşuyla alakalı düşüncelerini ifade ettiği konuşmasına bakmak faydalı olacaktır. Mehmet Emin Bey, konuşmasında özetle şunları söylemektedir:

“Musa eski İbrânî harfleriyle tunç levhalar üzerine nasıl bir kavmin mukadderatını yazmışsa bu harflerle de yeni yazılacak olan kitaplara Türk milleti yeni bir mukadderat yazacak, (Götenberg) oyduğu harflerle nasıl yeni dünya hars ve medeniyetini hazırlamışsa bu yeni harflerle de Türk’ün yeni hars ve medeniyetini vücuda getirecek, Allah arzı, semayı, insanları ve bütün mâhlukatı nasıl birkaç unsurdan yaratmış ise Türk milleti de bu yeni harflerle yeni ilmini, sanatını, yeni terakkisini ve yeni kâinatını yaratacak.” (Doğaner, 2005).

Yeni Türk Harflerinin Kabulünün Sonuçları

“Yeni Türk Harflerinin kabulü” kanunu çıkarılmadan önce Cumhuriyetin kurucu kadrosu tarafından bu inkılabın altyapısının oluşturulması ve gerekli hazırlıkların yapılması sayesinde “Yeni Türk Harflerinin Kabulü” toplum içerisinde olumlu karşılanmıştır. Kanunun çıkarılmasından hemen sonra başta Cumhuriyet Halk Partisi olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluş tarafından yeni harflerin öğretilmesi adına kurslar açılmış ve bir okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Bu seferberliğin düzenli ve sistematik bir şekilde yürütülebilmesi için de Maarif Vekâleti tarafından 1929 yılında Millet Mekteplerinin açılmasına karar verilmiştir. Açılan bu kurslara büyük önem verilmiş, 15-45 yaş arasındaki bütün vatandaşların katılımı zorunlu tutulmuştur. Gerek Millet Mektepleri gerekse de diğer kurumlar tarafından yürütülen bu çalışmalar sayesinde kısa bir sürede birçok vatandaşımız

okuma yazma öğrenmiştir. Doğaner'in (2005) aktardığına göre 1932 yılına gelindiğinde Millet Mektepleri' nin mezun sayısı bir buçuk milyonu bulmuştu.

Bilindiği gibi Arap harflerinin değiştirilememesi gerektiğini savunanların en önemli dayanak noktalarından birisi, Kur'an'ın bu harflerde yazılmış olmasıydı. Bu harflerin değiştirilmesi halinde dinden çıkılacağını savunanlar bile olmuştur. Fakat bu tamamen mantık sınırlarını zorlayan, mesnetsiz bir iddiadır. Konuyla alakalı olarak Ramazan Boyacıoğlu "Harf Devrimi ve Sağladığı Kolaylıklar" isimli çalışmasında şöyle demektedir:

"Kanaatimizce harflerin dinle ilgisi yoktur, kutsiyeti de yoktur. Latin harflerinden oluşturulan Yeni Türk Harflerinin kabul edilmesi ile dinden çıkılması söz konusu olamaz. Eğer Kur'an Arap harfleriyle yazıldığı için böyle düşünülmüşse, bu harflerle yazılmış olan küfürler de vardır. Ama Kur'an'ın mesajı söz konusu ise, bunu ayrı düşünmek gerekir ve mesaj hangi dille yazılırsa yazılsın kutsaldır. Kaldı ki eskiden, Arapça bilmeyen bir Türk, Kur'an'ı anlamadan okuyor; onu evinin en önemli yerine asıyor ve ona saygıda kusur etmiyordu; fakat onu anlamıyordu. Oysa asıl olan onu anlayarak okumaktır. Yeni Türk harfleri kabul edildikten sonra, okuma kolaylaştığından okuma-yazma bilenlerin oranı artmış, buna paralel olarak Kur'an okuyanların oranı da artmıştır. Kur'an'ı Türkçeye yeni harflerle ilk tercüme ettiren de, 1930 yılında, Atatürk olmuştur. Hatta Kur'an ile birlikte Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili bir kitabın da Türkçeye tercüme edilmesi emrini vermiştir. Bunun üzerine Elmalılı Muhammed Hamdi, "Hak Dini Kur'an Dili" adlı tefsirini yazmıştır. Ayrıca Ahmed Nâim ve Kâmil Miras tarafından Sahih-i Buhari Muhtasarı olan "Tecrid-i Sarih" Türkçeye çevrilmiştir."

Latin kökenli Yeni Türk harflerini kabul etmekle elde edilen faydalardan birisi de Türkiye dışında yaşayan ve daha önceden Latin harflerini kabul etmiş olan Türklerle yazı birliği sağlanmış olmasıdır. Bunun neticesinde bu Türklerle başta kültürel alanda olmak üzere daha birçok alanda işbirliği daha kolay gerçekleştirilebilecekti. Fakat bu Türklerin daha sonra SSCB'nin de dayatmasıyla Kiril alfabesini kabul etmeleriyle maalesef bu bağ kopmuştur.

Yeni harflerin kabul edilmesiyle basın-yayın hayatında da önemli bir canlanma görülmüştür. Nitekim Kayıran ve Metintaş'ın (2015) aktardığına göre Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kitabın basıldığı 1729'dan yeni Türk alfabesinin kabul edildiği 1928 yılına kadar yalnızca 30.000 kitap basılmışken; Cumhuriyet döneminde bu sayıda kitabın basılması için sadece 16 yıl gerekmiştir. Diğer yandan

Arap harflerini basabilmek için gerekli olan 600 dizgi harfinin sayısı, yeni harflerle 70'e inmiş, dolayısıyla basım giderlerinde önemli bir azalma olmuştur.

Sonuç

Alfabe değişikliği gibi toplumun tamamını yakından ilgilendiren büyük çaplı hareketler de bazı olumsuzlukların yaşanması gayet normaldir. Nitekim "Harf Devrimi"nin uygulanması esnasında da birtakım aksaklıklar, olumsuzluklar yaşanmıştır. Doğaner' in (2005) aktardığı gibi 1929 yılı ağustos ayında yeni Ceza Usul Muhakemesi Kanununun eski harflerle çoğaltılması, Arap harflerini kullananlara karşı ceza uygulayacak olan İstanbul Adliyesinde bulunan "Koridorlarda sigara içmek ve yerlere atmak yasaktır" levhasının ve Tahrir ve Kadastro vergisi almak için mükelleflere gönderilen ihbarnamelerin eski harflerle yazılı olması gibi durumlar bunlara örnek olarak verilebilir.

Latin alfabesinin kabul edilmesiyle yaşanan olumsuzluklardan bir tanesi de kullanılmakta olan Arap alfabesinde birkaç farklı şekli bulunan harflerin yeni Türk alfabesinde tek bir sesle sınırlandırılmasıdır. Bu durum bazı kelimelerin anlamlarının belirsizleşmesine ve birtakım yanlış anlamalara neden olmuştur.

Latin harflerine karşı olup Arap harflerinin değiştirilmemesi gerektiğini savunanların en önemli gerekçelerinden biri de bu harflerin değiştirilmesi halinde kültürel kopukluğun yaşanacağı savıdır. Bugün gelinen son nokta, bu görüşü savunanların haklılık paylarının olduğunu göstermektedir. Harf Devrimi'nin üzerinden yaklaşık doksan yıl geçmiş olmasına rağmen bugün bu sorunlar hâlâ çözülebilmemiş değildir. Bu kadar zaman geçmesine rağmen geçmişin kültürel mirasından yeterince faydalanabildiğimiz de söylenemez. Bilindiği üzere Harf Devrimi'nin amaçlarından bir tanesi de Doğu kültüründen uzaklaşıp Batı medeniyetine yüzünü dönmektir. Evet, belki bu amaç gerçekleştirilmiştir. Ama bunun neticesinde de bir kültürel kopukluğun yaşanması kaçınılmaz bir son olmuştur.

Makalenin Bilimdeki Konumu (Yeri)

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Makalenin Bilimdeki Özgünlüğü

Bu çalışmamızda Tanzimat ile başlayıp 1 Kasım 1928'de yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle neticelenen *Harf Meselesi* ve bunun toplum üzerindeki yansımaları yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

Alfabe değişikliği gibi toplumun tamamını yakından ilgilendiren büyük çaplı hareketlerde elde edilen kazanımlarla birlikte birtakım sorunların, olumsuzlukların da yaşanması gayet normaldir. Bu çalışma günümüzde de kısmen tartışma konusu olmaya devam eden yeni Türk harflerinin kabul edilmesinin toplum üzerindeki yansımaları konusunun yeniden sorgulanmasına ve konuyla ilgili yeni bir bakış açısının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Albayrak, M. (1989). Yeni Türk Harflerinin Kabulü Öncesinde Halk Eğitimi ve Yazı Değişimi Konusunda Türk Kamuoyunda Bazı Tartışmalar ve Millet Mekteplerinin Açılması (1862-1928). *Atatürk Yolu*, yıl: 2, sayı:4 (Kasım), 474-475.
- Alkım, B. (1981).Yazının Başlangıcı. *Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu*, Ankara.
- Boyacıoğlu, R. (1989). Harf Devrimi ve Sağladığı Kolaylıklar. *Atatürk Araştırma Dergisi*, Sayı 50, 1989,ss.429-450.
- Çağatay, N. (1990). Şeriat Yönetimi ve Laik Yönetimin Karşılaştırılması. *XI. Türk Tarih Kongresi: Bildiri Özetleri*. Ankara.
- Doğaner, Y. (2005). Elifbadan Alfabeye: Yeni Türk Harfleri. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, ss. 27-44.
- Ergin, M. (2001). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. Bayrak Basım Yayın Dağıtım.
- Ergin, O.(1972). *Türk Maarif Tarihi V*. İstanbul.
- Erişirgil, E. (1952). Bir Tarih, Bir Teklif. *Türk Dili*, C.1, Sayı: 4 (Ocak), 30-37.
- İleri, C. N. (1915). *Tarih-i Tedenniyât-ı Osmaniye ve Mukadderât-ı Tarihiye*. Yeni Osmanlı Matbaası, 2. Baskı, s. 182-188.
- İleri, C. N. (1926). *Türk İnkılabı*. İstanbul. Ahmet Kamil Matbaası
- Kayıran, M. (1998). Atatürkçü Düşünce Işığında Çağdaş Eğitim. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XIV, Sayı:42.
- Kayıran, M. ve Metintaş, Y. (2015). Latin Kökenli Yeni Türk Alfabesine Geçiş Süreci ve Millet Mektepleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 24, 2015.
- Kılıç, S. (1991). Türkiye’de Latin Harfleri Meselesi (1908-1928). *Atatürk Yolu (Ankara Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi)*, 11/7, Ankara, ss.551-572.
- Korkmaz, Z. (1992). *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*. Ankara, Türk Dil Kurumu.
- Levent, A. S. (1988). Latin Harfleri Meselesi. *Milli Kültür*, Sayı: 63 (Aralık).

- Oğuzkan, T. (1981). Yeni Türk Harflerine Geçişte Atatürk: Bir Devrimcinin Portresi. *Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Atatürk Konferansı 9-13 Kasım 1981*, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası. C. 3, 1-23.
- Ortaylı, İ. (2008). *Gelenekten Geleceğe*. Timaş Yayınları.
- Öztürk, K. (1995). *Türk Parlamento Tarihi: TBMM III. Dönem (1927-1931)*, Cilt: I, Ankara.
- Paçacıoğlu, B. (1990). *Sivas Basınında Harf İnkılabı*. Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları
- Parmaksızoğlu, İ. (1981). Yazı İnkılabına Dair, *Milli Kültür*.
- Taneri, A. (1988). Atatürk ve Harf İnkılabı. *Milli Kültür*, Sayı: 63 (Aralık), 52-53.
- Ülkütaşır, M. Ş. (2000). *Atatürk ve Harf Devrimi*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.